

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

—Սիօնիստների Ե-րդ համաժողովը.—Անգլո-բօէրական հաշտութեան հար-
ցը.—Եւթալական իրրիդենտիզմի ծրարական.—Ցուրի համաժողովի որո-
շումները

Սանտաբարեան վարժարան

Այս տարուայ սկզբում Շվէյցարիայի Բազէլ քաղաքում սիօնիստների արդէն հինգերորդ բազմամարդ համաժողովն էր տեղի ունենում և աշխարհ զարմացնում իր առասպելական ա-
ճումով...

Հրէական ազգի այդ շարժման համակրում են շատ քրիս-
տոնեաներ, բայց ամենից շատ համակրանք են յայտնում Անգ-
լիայում, ամեն տեսակ ազատագրութիւնների այդ որրանում,
ուժեղ և յաճախ հակասական հոսանքների այդ հայրենիքում...

Ժամանակակից պետական-հասարակական կեանքի երեք
շարժումներից՝ ազգայնական, բանուորական և կանանց, ներ-
կայումս Անգլիայում ամենաուժեղը ազգայնականն է. յայտնի է
թէ ինչ սուր կերպարանք ստացաւ իրլանդական հարցը այն օրից,
երբ հօմրուլը դադարեց ազատական կուսակցութեան առաջնա-
կարգ խնդիր լինելուց, իրլանդական հարցին միացան բօէրականը
և նրանց ցեղակից կապլտատի հօլլանդական ազգաբնակութեան
հակաանգլիական շարժումը. Հազիւ թէ այսուհետև նոյն իսկ խա-
ղաղութիւնը կարողանայ վերականգնել այդ թշնամացած հօլ-
լանդական և անգլիական ցեղերի մէջ փոխադարձ սէր և վստա-
հութիւն. Այնպէս որ, վերջ ի վերջոյ, այնքան զոհաբերութիւ-
նից, արեւնհեղութիւնից յետոյ Անգլիան ստեղծեց հեռաւոր իր
կօլօնիայում մի այնպիսի վտանգ, որ ունի իր կողքին, իրլան-
դիայում...

Երկու տարի առաջ իր մեծութեամբ և ոյժով յոխորդացող
Անգլիան այժմ, նեղը ընկած, ուղում է մի պատուաւոր և եր-
զմուն և հաշտութիւն կնքել փոքրիկ, բայց իր պաշտպանած

դատի արդարութեամբ անընկճելի բռնիքների հետ, որոնք դեռ շարունակում են ոչ միայն քաջութեան դասեր տալ իրանց թշնամիներին, այլ և՛ ազնւութեան, մեծահոգութեան դասեր. այդպէս, օրինակ, վերջերումս Դէլարէյը գերելով անգլիական գէներալ Մետուէնին, չուզեց օրինակ վերցնել անգլիացիներից և մահուան պատժի ենթարկել, այլ բաց թողեց իրան:

Հաշտութիւնը արագացնելու տենչը այժմ այնքան ընդհանրացած է Անգլիայում, որ նոյն իսկ անգլիկան եկեղեցու եպիսկոպոսները Լոնդոնում և այլ քաղաքներում յորդորում են ժողովրդին՝ աղօթել խաղաղութիւն հաստատելու համար... մինչդեռ երկու տարի առաջ Քրիստոսի նոյն այդ հետևողները քէն ու ռի էին սերմանում և փառաբանում պատերազմը...

Բոլոր նշաններից երևում է, որ արդէն մօտալուտ է խաղաղութիւնը. զիջանելով անգլիացիների ինքնասիրութեան Տրանսվալի նախագահ Շալկ-Բուրգէրը առաջինն է սկսում բանակցութիւն: Հետագիւրներից յայտնի է, որ Շալկ-Բուրգէրը թոյլտուութիւն ստացաւ գնալ Պրետորիա և տեսակցուել գէներալ Կիտչենէրի հետ: Յայտնի է նաև որ նոյն Շալկ-Բուրգէրը, անգլիական բանակի հրամանատարի ղեկութեամբ, գնաց Օրանժեան հանրապետութեան նախագահ Շտէյնի հետ խորհրդակցելու: Նշանակելի իրողութիւն է և այն, որ անգլիական զօրքի նախկին գլխաւոր հրամանատար յօրդ Վօլսլէյը ուղևորուեց Հարաւային Աֆրիկա՝ Նպաստաւոր հանգամանք է հաշտութիւն կապելու հարցում նաև՝ բօրսային նիշչէականութեան հօր ներկայացուցիչ Սեալի Բոդսի մահը Կապտատում. խաղաղութեան խանգարիչ մի չար հոգի վերացաւ միջից:

Ինքն ըստ ինքեան հասկանալի է, որ ազգայնական այս տաք պայքարի ժամանակ համարեա աննկատելի են անցնում անգլիական կեանքում միւս երկու հոսանքների արտայայտութիւնները. ո՞վ է, օրինակ, առանձին ուշադրութիւն դարձնում Վիֆէզի քարտաշների մեծածաւալ զործադուլի վրայ կամ պարլամենտին՝ 38 հազար կանանց ստորագրութեամբ ներկայացրած խնդիրքի վրայ, որով պահանջում են պարլամենտական ընտրողական իրաւունք կանանց համար:

Իսկ տեղ-տեղ, Եւրոպայում, ազգայնական հարցը խառնուելով աշխատանքի արդար պահանջների հետ աւելի սուր կերպարանք է տալիս ընդհարումներին, ինչպէս, օրինակ, այդ տեղի ունեցաւ Տրիեստում, ուր նաւերի բեռնակիրների զործադուլին աւստրիական կառավարութիւնը ճիտալական իրրիդենտիզմի (անջատում Աւստրիայից և միացում Իտալիայի հետ) բնաւո-

րութիւն տալով, խաղաղութիւնը վերականգնելու համար, դիմեց ղէնքի՝ մարդկային զոհեր բերելով իր սխալ կասկածամտութեան...

Այլ է ֆրանսիական կեանքը, ազգայնական հարցը դեր չի կատարում այդտեղ, ուստի բոլոր ներքին էներգիան զնուծ է միւս հոսանքների վրայ, ֆրանսիայում այժմ հերթական է միջնակարգ դպրոցի բեֆօրմների հարցը, ի հարկէ, ներկայ միջնատրութիւնը այնքան արմատական չէ, որ համաձայնուի Վիվիանիի առաջարկութեան և թէ միջին, թէ բարձր կրթութիւնը դարձնի ձրի, ինչպէս արդէն ձրի է ստորին կրթութիւնը, Բայց և այնպէս այն բեֆօրմները, որ մշակուած են այժմ աւելի դեօկրատիական են, քան մինչև այժմ եղածները, Գաղափար տալու համար առհասարակ ֆրանսիական աւելի արմատական ներքին պահանջների հետ, աւելորդ չէ ծանօթացնել ընթերցողին վերջերուստ Տուրում կայացած մի համաժողովի մշակած պրօգրամին հետ:

Ահա այդ պրօգրամը, համառօտած.—Ընդհանուր և ուղղակի ձայնաւորութիւն երկու սեռի բոլոր ֆրանսիական քաղաքացիների համար. ծերակոյտի և հանրապետութեան նախագահի պաշտօնի վերացում. այժմ առաջին միջնորդին պատկանող իշխանութիւնը յանձնել պարլամենտից ընտրութեամբ առանձին գործադիր մի կօմիտեի. եկեղեցու բաժանումը պետութիւնից, պաշտամունքների և կրօնական միաբանութիւնների յատկացրած ընդօժէտի ոչնչացումը. դատաստանական հիմնարկութիւնների վերակազմութիւն նոր սկզբունքներով՝ ժողովրդից ընտրութեամբ դատաւորներով և երդուեալներով. ուսուցանելու կատարեալ ազատութիւն, միևնոյն ժամանակ արգելելով հոգևորականութեան՝ պարապել դասաւանդութեամբ. առաջնակարգ անհրաժեշտութիւն ունեցող առարկաների վրայ դրած բոլոր հարկերի վերացում և պրօգրեսիւ եկամտային հարկերի ներմուծում. ութժամեայ բանտորական օր և պարտադիր տօնական հանգստութիւն շաբաթը մի անգամ. թոյլ չը տալ անհափահասներին (մինչև 14 տարեկան) բանեցնել և արգելել կանանց գիշերային աշխատութիւնը. աշխատաւորների կազմակերպութիւններին և մօունցիպալիտետներին իրաւունք տալ նշանակել օրավարձի նուազական չափերը. հասարակական ապահովագրութեան ազգային սիստեմ երկաթուղիները, հանքերը, ֆրանսիական բանկը և խոշոր շաքարային գործարանները ազգային սեփականութիւն դարձնել. բոլորի համար արժան ընակարաններ. մշտական զօրքի տեղ

միլիցիա պահել: Ահա ֆրանսիայի ամենաարմատական կուսակցութեան տենչանքները, desiderata-ն:

Լ. Ս.

Սամասարեան վարժարան.

Այս պահուս, երբ Սամասարեան վարժարանի Կ. Պոլսոյ խնամակալութեան սեղանի վրայ կը գտնուի էրզրումի տեղական Հոգաբարձութեան մատուցած քսանամեայ տեղեկագիրը, որուն ուսումնասիրութեամբ կը զբաղի խնամակալութիւնը և միեւնոյն ժամանակ խորհրդակցութիւններ տեղի կ'ունենան այդ հաստատութիւնը՝ Խարբերդ Սորսորի վանքը տեղափոխելու, կ'արժէ որ լուրջ և անկողմնակալ ոգւով պարզուի Սամասարեանի արդի վիճակը և կտրուկ տնօրինութիւններ ըլլան միանգամ ընդ միշտ բաճախու տրտունջի առիթներն ու վարժարանը իր անունին և նպատակին համապատասխանող դիրքի մը վերածելու, ինչ որ ամէնուս բաղձանքն ու փափաքն է միակ:

Ազգային թերթերու մէջ, Սամասարեանի շուրջ՝ բաւական թեր ու դէմ հրատարակութիւններ և կարծեաց փոխանակութիւններ եղած են ասկէ առաջ. մասնաւորապէս «Բիւզանդիոն», «Արեւելք» և «Սուրհանդակ» զբաղեցան այդ խնդրով. «Բիւզանդիոն»-ի դիրքը յարձակողական և «Արեւելքին»-ը պաշտպանողական գտած եմ ընդհանուր գիծերու մէջ, և որչափ կրցած եմ ըմբռնել, այդ երկու թերթերն ալ չափազանցութեան դիմեցին. մէկը ջանաց վարժարանը կատարելութեան գէնիթը բարձրացնել և միւսը գուն գործեց անկերպարանութեան նատիրը իջեցնել. փոխանակ ուղղակի վէրքերն ու անոնց դարմանները շօշափելու, անձնական հաշիւներով և կիրքի երանգներով խճողեցին ու որակեցին իրենց բոլոր տեսութիւնները և ըստ այնմ հիւր-ընկալեցին թղթակիցներու յօդուածները և քննադատութիւնները. պէտք է խոստովանիլ սակայն որ «Սուրհանդակ»-ի յօդուածները գոհունակութեամբ կարդացուեցան, որովհետեւ վարժարանին բարւոքումը միայն կը նշմարուէր անոնց մէջ՝ կէտ նպատակի:

Մտադրութիւն չունինք այդ անցեալ հրատարակութիւններով զբաղելու, որոնք, վերջապէս ինչ ձեւի տակ ալ ընդունելու ըլլանք, սա ճշմարիտ է թէ՛ Սամասարեան վարժարանին թերի ե բարեփոխելի կողմեր ունենալը ծանօթացու-